

УДК 371.2:141.144

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРСОНАЛІСТИКИ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

РОЗМАН І. І.

Мукачівський державний університет

У статті розглядається значення персоналістики для вивчення спадщини відомих і маловідомих вчених-педагогів. Розглянуто дослідження істориків педагогіки, щодо незаслужено забутих освітніх діячів минулого. Наголошено на особливостях освіти 60-х років ХХ століття. Доведено, що важливим напрямком сучасних педагогічних досліджень є саме персоналістичний. Встановлено, що активізуються дослідження творчості педагогів-новаторів окресленого часового проміжку – кінця ХХ століття.

Встановлено, що середина 60-х рр. ХХ століття характеризується тим, що у загальноосвітніх школах відмовляються від професіоналізації. Науково-методичний та навчально-виховний процес носить інтернаціональний та спланований характер. Відбувається перенасичення освітньої програми, панує авторитарний стиль управління закладами освіти, переважають відтворювальні методи навчання, контролюється та відбувається утиск навчання дітей рідною мовою; обов'язковим має бути вивчення російської.

Певний час, 80-90 роки ХХ століття, у загальноосвітніх навчальних закладах вивчення російської мови було тотожним іноземній: учнівський колектив ділився на окремі групи, у яких викладали різні вчителі-філологи. Видання підручників, публікація художніх творів, висвітлення педагогічних питань, розробка шкільних програм, – все це мало бути оцінено провідними партійними державними діячами.

В 70-х роках та першій половині 80-х років ХХ століття внаслідок застійних суспільно-історичних процесів поряд із збагаченням історико-педагогічного знання у висвітленні педагогічних персоналій посилюється схематизм, ідеологічна складова, необ'єктивність суджень і висновків.

Персоналістика допомагає персоніфікувати історико-педагогічний процес шляхом регулярного ознайомлення з різними формами соціально-культурних характеристик та явищ. Автори досліджень у своїх працях спирались на усталені наукові кліше та загальноприйняті факти, стандартизовано оцінюючи здобутки того чи іншого педагога у рамках радянської ідеології [6].

Підбиваючи підсумок, закликаємо науковців активніше публікувати свої дослідження, присвячені зазначеному періоду.

Ключові слова: дослідження, аналіз, історико-педагогічний процес, радянське суспільство, освітні реформи.

Періодичні наукові видання є безперечним індикатором етапів розвитку науки, їх тематики та оприлюднення результатів дослідження. У такий спосіб науковці висвітлюють молодосліджені явища науки, і, водночас, дають сучасну оцінку вже відомим фактам. Радянська освіта другої половини ХХ століття, опираючись на першоджерела, чомусь вважається або нецікавим, або вже достатньо вивченим фактом.

На думку істориків педагогіки, цей період потребує переоцінки поглядів у сучасному розумінні історико-педагогічного процесу. Надзвичайно потужна база вчених-педагогів, педагогів-практиків саме даного періоду, яка заклала фундамент навчально-виховного процесу, при осучаснених дослідженнях та висновках, дасть змогу використати набутий досвід, який би став більш актуальним для сьогодення.

Об'єкти та методи дослідження. Досліджуючи публікації, які дають інформацію читачеві про досвід роботи авторських навчальних закладів, опираючись на принципи видатних педагогів В. Сухомлинського та О. Захаренка слід наголосити на те, що сучасні вчені: Л. Березівська, М. Богуславський, М. Галів, Л. Заліток, Н. Калініченко, О. Калюжна, В. Ликов, Л. Пархет, О. Сараєв, О. Сухомлинська, Т. Турбар присвячують свої наукові праці персоналіям радянської школи. Про біографічні показники з питань управління загальноосвітньою школою надана інформація у науковця О. Адаменко.

Постановка завдання. Мета написання статі полягає у визначенні значення педагогічної персоналістики для вивчення спадщини відомих і маловідомих науковців з історії педагогічної науки.

Результати та їх обговорення. Суть освіти України полягає у конгломераті незалежної держави, що поєднує народні традиції, національну історію, українську культуру. Тому важливим напрямком сучасних педагогічних досліджень є персоналістичний.

У працях сучасних науковців належно оцінена творча спадщина українських науковців та діячів Г. Ващенко, М. Макаренка, І. Огієнка, В. Науменка, С. Русової, С. Сірополка, Я. Чепіги, С. Черкасенка та ін.

Вивчено спадщину відомих вчителів-практиків, які у своїй роботі доводили значущість теоретико-практичних надбань у своїй професійній діяльності (Жофкач З.З., Доготар О., Богуш А., Савченко О.). Однак дослідження такого спрямування зустрічаються рідко, у зв'язку з тим, що історичне значення персоналії треба перевірити часом.

Аналізуючи такий підхід до вивчення не так далекої спадщини, знижується можливість збору дослідницького матеріалу учасників педагогічного процесу, «нерідко призводить до розпорошення документів, що, безперечно, зменшує їх теоретичне і практичне значення для розвитку педагогічної науки» [5, с. 77].

Історико-педагогічні дослідження, які здійснюють науковці Сухомлинська О.В., Завгородня Т.К., Стражнікова І.В., Гупан Н.М., Ляшко С.М., Попик В.І. «допомагають подолати байдужість до проблем освіти і виховання, а також глибоко розкрити більшість аспектів досліджуваної проблеми через вивчення їх у динаміці на різних етапах розвитку суспільства. Вивчення національного досвіду з питань теорії і практики навчання, виховання завжди сприяє вдосконаленню сучасних навчально-виховних технологій» [4, с. 77].

1960-ті – 1980-ті рр. відзначаються значними трансформаціями у вітчизняній педагогічній науці, які були тісно пов'язані із загальним процесом демократизації СРСР та життєдіяльності радянського суспільства, причиною яких була «хрущовська відлига». Середина 60-х рр. ХХ століття у загальноосвітній школі відмовляються від професіоналізації; науково-методичний та навчально-виховний процес носить інтернаціональний та спланований характер. Відбувається перенасичення освітньої програми, панує авторитарний стиль управління закладами освіти, переважають репродуктивні, відтворювальні методи навчання, контролюється та відбувається утиск навчання дітей рідною мовою. Видання підручників, публікація художніх творів, висвітлення педагогічних питань, розробка шкільних програм, – все це мало бути оцінено провідними партійними державними діячами. Водночас активізується розвиток педагогічної думки, отримують підтримку окремо взяті ідеї, які мали ознаку «легітимного статусу». Досліджуються праці та основні принципи виховання таких відомих персоналій як А. Макаренка, Т. Шевченка, І. Франка, Г. Сковороди.

Загальнонаукові реформаційні процеси активно вивчаються та досліджуються з ракурсу історико-педагогічних поглядів науковців, які належали до представників дореволюційної доби: Б. Грінченка, О. Маковея, Я. Чепіги та ін. Збільшуються узагальнюючі праці монографічного характеру, присвячених видатним педагогічним персоналіям М.І. Пирогова, К. Д. Ушинського, М. О. Корфа, І. Франка.

В 70-х – роках та першій половині 80-х років ХХ ст. внаслідок застійних суспільно-історичних процесів поряд із збагаченням історико-педагогічного знання у висвітленні педагогічних персоналій посилюється схематизм, ідеологічна складова, необ'єктивність суджень і висновків. Автори досліджень у своїх працях спирались на усталені наукові кліше та загальноприйняті факти, стандартизовано оцінюючи здобутки того чи іншого педагога у рамках радянської ідеології.

Проте активізуються дослідження творчості педагогів-новаторів окресленого часового проміжку, передусім В. Сухомлинського, творчість яких ще не була достатньо висвітлена в історико-педагогічній літературі. Тенденції до якісних зрушень у дослідженні педагогічних

персоналій спостерігаються на початку 80-х років ХХ ст. внаслідок політики «перебудови» [3, с. 72].

Протягом останніх десятиліть в Україні відчутно виник інтерес до біографічного знання, що поряд з іншими чинниками, має велике значення для формування свідомості громадян і значним виховним потенціалом. «Відтак, біографістика як спеціальна історична дисципліна, та біографіка як частина гуманітарного та важливий чинник суспільно-політичного та культурного життя країни, на нашу думку, мають вибрати в коло своїх інтересів попри вже узвичаєні питання, проблеми: а) вивчення специфіки використання біографічних документів і відомостей у різних видах джерел, орієнтованих на різного роду користувача, зокрема дітей; б) виокремлення з масиву персоніологічних даних інформації щодо дитинства, виховання та навчання, батьківства та педагогічних поглядів особи; в) вироблення просопографічно та дидактично вмотивованих методик адаптації до дитячого сприйняття біографічної інформації як такої» [7, с.7].

Так, у сьомому випуску «Української біографістики», яку започаткував у 1996 році Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «...вміщено вперше розроблену періодизацію розвитку української біографічної довідкової справи, в основу якої покладено її органічний зв'язок із процесами українського національного відродження та формування державницького світогляду на ґрунті утвердження національної ідеї, що справляли визначальний вплив на загальний розвиток вітчизняної гуманітаристики, її світоглядні засади, напрями та форми організації досліджень і наукововидавничої роботи» [7, с. 4]. На основі наукових публікацій визначено межі, основні риси, функції, а також формуючі чинники кожного з періодів. Основна увага звернута на вивчення саме «...методологічних засад та узагальненню практичного досвіду роботи зі створення електронних бібліографічних ресурсів, насамперед – щодо забезпечення реалізації проекту формування Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України масштабного електронного науково-інформаційного ресурсу – «Українського національного біографічного архіву», покликаною задовольнити зростаючі потреби сфер освіти, науки, культури, державного управління, створити основу для консолідації в Україні віртуального «дослідницького простору» як знаряддя творчої співпраці вчених-біографістів і аматорів із різних регіонів країни та зарубіжжя» [7, с. 5].

Науковці мають велику надію на те, що опублікований матеріал, який стосується розвитку нових підходів до вивчення педагогічної спадщини, сприятимуть активізації актуальних проблем розвитку біографічних досліджень, «...розширенню їх тематичного діапазону, впровадженню нових дослідницьких підходів і методик, подальшому згуртуванню українських дослідників – істориків, культурологів, біографістів, краєзнавців, професіоналів та аматорів навколо Інституту біографічних досліджень» [7, с. 7].

Педагогічна персоналістика дає змогу систематизувати та проаналізувати вченого, фахівця, педагога в суспільно-історичному, теоретичному, методичному, методологічному, загальнокультурному напрямку роботи. Досліджується не тільки відмінне володіння педагогічними та психолого-педагогічними знаннями щодо особистості в цілому, а і практичне використання педагогічних засобів та методів впливу на формування характеру людини.

Висновки. Персоналістика допомагає персоніфікувати історико-педагогічний процес шляхом регулярного ознайомлення з різними формами соціально-культурних характеристик та явищ. Педагог-новатор, творчо-працююча особистість повинна постійно поповнювати предметні знання, вдосконалювати свій методичний та фаховий рівень, впроваджувати передовий педагогічний досвід у педагогічну діяльність. Аналізуючи публікації, які доносять читачеві інформацію про формування власного світогляду в контексті соціально-історичних

подій сучасності, сприяють вивченню методологічних засад розуміння специфіки педагогіки.

Підбиваючи підсумок, закликаємо науковців активніше публікувати свої дослідження, присвячені зазначеному періоду, і цим сприяти у створенні більш цілісного сучасного уявлення про спадщину педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми сучасних історико-педагогічних досліджень шкільної освіти: збірник тез XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції [Електронний режим]. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/>
2. Антоненко Н.Б. Радянська школа другої половини ХХ ст. як предмет дослідження авторів «Історико-педагогічного альманаху / Н.Б. Антоненко // збірник тез і анотованих матеріалів XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції – Київ, 2014 р. – С. 12.
3. Белан Г.В. Провідні тенденції розгляду персоналій у науковому дискурсі радянського періоду (1960-1980 рр.) / Г. В. Белан // збірник тез і анотованих матеріалів XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції – Київ, 2014 р. – С. 73. збірник тез і анотованих матеріалів XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції – Київ, 2014 р. – С. 77.
4. Головка М.М. Персоналістичні ідеї С. Миропольського в контексті розвитку сучасної педагогічної думки / М.М. Головка //
5. Енциклопедія історії України [Електронний ресурс] // Ін-т історії України НАН України. – Режим доступу : <http://history.org.ua/?l=ENUs> – Назва з екрана.
6. Завгородня Т.К. Персоналістичний напрям у вивченні педагогічних ідей і освітньої діяльності педагогів сучасності / Т.К. Завгородня // збірник тез і анотованих матеріалів XIV Всеукраїнської історико-педагогічної науково-практичної конференції – Київ, 2014 р. – С. 77.
7. Українська біографістика = Biographistica Ukrainica : зб. наук. праць. Вип. 7 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол. Т. І. Ківшар (гол. ред.) та ін. – К., 2010. – 412 с.
8. Стражнікова І.В. Вопросы персоналистического направления исследований в истории педагогики западного региона Украины [Электронный ресурс] / И.В. Стражнікова. – Режим доступу: <http://www. argiori-journal.ru/serial.1.С.2-3>.
9. Чишко, В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України [Текст] / В. С. Чишко ; НБУВ, Ін-т біогр. досліджень. – К., 1996. – 240 с.

АННОТАЦІЯ

ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПЕРСОНАЛИСТИКИ В СИСТЕМЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАУК

В статье рассматривается значение персоналистики для изучения наследия ученых-педагогов. Рассмотрено исследование историков педагогики, относительно незаслуженно забытых деятелей в области педагогической науки. Отмечены особенности образования 60-х годов ХХ века. Доказано, что важным направлением современных педагогических исследований является именно персоналистический. Отмечено, что активизируются исследования деятельности педагогов-новаторов конца ХХ.

Установлено, что середина 60-х гг. ХХ века характеризуется тем, что в общеобразовательных школах отказываются от профессионализации. Научно-методический и учебно-воспитательный процесс носит интернациональный и спланированный характер. Происходит перенасыщение образовательной программы, господствует авторитарный стиль управления образованием, преобладают репродуктивные методы учебы, контролируется и происходит притеснение учебы детей родным языком, обязательным становится изучение русского.

В 80-90 годы ХХ века в общеобразовательных учебных заведениях изучение русского языка было тождественным иностранному: ученический коллектив делился на отдельные группы, в которых преподавали разные учителя-филологи. Издание учебников, публикация художественных произведений, освещение педагогических вопросов, разработка школьных программ, – все это должно было быть оценено ведущими партийными государственными деятелями.

В 70-х годах и первой половине 80-х годов ХХ ст. в результате застойных общественно-исторических процессов рядом с обогащением историко-педагогического знания в изучении педагогических персоналий усилился схематизм, идеологическая составляющая, необъективность суждений и выводов.

Персоналистика помогает персонифицировать историко-педагогический процесс путем регулярного ознакомления с разными формами социально-культурных характеристик и явлений.

Авторы исследований в своих трудах опирались на устоявшиеся научные клише и общепринятые факты, стандартизировано оценивая достижения того или другого педагога в рамках советской идеологии.

Подытоживая выше сказанное, призываем ученых активнее публиковать свои исследования, посвященные отмеченному периоду.

Ключевые слова: *исследование, анализ, историко-педагогический процесс, советское общество, образовательные реформы.*

SUMMARY

THE SIGNIFICANCE OF PEDAGOGICAL PERSONALITIES IN THE SYSTEM OF PEDAGOGICAL SCIENCES

The article considers the value of personalities for the study of the heritage of scientists and educators. The research of historians of pedagogy, concerning unjustly forgotten educators of the past has been considered. The peculiarities of education of the 60s of the XXth century are emphasized. It has been proved that the most important direction of modern pedagogical research is personalization. It has been determined that the researches of creativity of innovators-educators are being activated in the defined time interval - the end of the XXth century.

It has been established that the middle of the 1960's is characterized by the fact that secondary schools refuse professionalization. Scientific-methodological as well as upbringing and educational process is of international and planned character. There is overload of the educational program, the authoritarian style of management of educational institutions dominates, reproductive methods of teaching prevail, and the education of children in their mother tongue is controlled and impoverished, the study of Russian should be mandatory.

For some time, 80-90 years of the twentieth century, the study of the Russian language in secondary schools was identical to foreign: the student group was divided into separate groups, which were taught by various teachers-philologists. The publication of textbooks, the publication of artistic works, the coverage of pedagogical issues, the development of school curricula, - all this should have been appreciated by leading party statesmen.

In the 70's and the first half of the 80's of the twentieth century as a result of stagnant socio-historical processes, along with the enrichment of historical and pedagogical knowledge in the enlightenment of pedagogical personalities, schematics, ideological component, bias of judgments and conclusions intensified.

Personalization helps to personify the historical and pedagogical process by the way of regularly familiarizing with various forms of socio-cultural characteristics and phenomena. The authors of the research in their works relied on established scientific cliches and common facts, standardized assessing the achievements of a teacher in the framework of the Soviet ideologue.

Summing up, we urge scientists to publish more actively their research on this period.

Key words: *research, analysis, historical and pedagogical process, Soviet society, educational reforms.*

УДК 377

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

ЗАЙКА Л. А.

Національний університет оборони України імені Івана Черняховського

Наведені у статті результати проведених досліджень спираються на нові механізми використання можливостей технології імітаційного моделювання щодо відстеження динаміки формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління та оцінки рівня її сформованості. Відповідно до положень системного аналізу, аналізу проектування педагогічної технології в навчальному процесі, основною метою статті визначено проведення обґрунтування та розробка моделі формування професійної компетентності із застосуванням технології імітаційного моделювання. На підставі аналізу досвіду науковців з питань педагогічного моделювання, визначені особливості та досліджені поняття: "моделювання", "модель". Відповідно до мети обґрунтована структурно-функціональна модель формування компетентності. Сконцентрована увага на можливості відображення у моделі прогностичності розвитку професійної діяльності майбутніх магістрів. Методологічна складова моделі ґрунтується на системному, діяльнісному, технологічному, особистісному, контекстному та процесуально-результативному підходах. У дослідженні виокремлені наступні психолого-педагогічні та технологічні принципи, що визначають орієнтацію та ведення процесу формування професійної компетентності: системності, науковості, наочності, практичної спрямованості, доступності, циклічності, самооцінки та самоактуалізації, принципу співробітництва та наставництва, моделювання, варіативності. Результатом проведеного дослідження є модель, яка представлена через закономірні, функціонально пов'язані компоненти системи навчання. Компоненти моделі